

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ТРАНСПОРТНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Бакуліч О.О., кандидат технічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна, bakulich.elena@gmail.com, orcid.org/0000-0002-5700-0576

Голоденко В.О., Національний транспортний університет, Київ, Україна, f-v-o@ukr.net, orcid.org/0000-0002-8009-3539

STRATEGIC PLANNING FOR MANAGING ECO-ECONOMIC PROCESSES IN A TRANSPORTATION COMPANY

Bakulich O.O., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine, bakulich.elena@gmail.com, orcid.org/0000-0002-5700-0576

Holodenko V.O., National Transport University, Kyiv, Ukraine, f-v-o@ukr.net, orcid.org/0000-0002-8009-3539

Постановка проблеми. Транспортні підприємства в сучасних умовах стають важливим ланками господарського комплексу країни, забезпечуючи рух товарів та пасажирів. Однак ця галузь часто супроводжується високими негативними впливами на навколишнє середовище, такими як викиди в атмосферу та інші види інгредієнтного та параметричного забруднення. Для забезпечення сталого розвитку та мінімізації негативного впливу необхідно впроваджувати стратегічне планування управління еколого-економічними процесами на транспортних підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стратегічного планування управління еколого-економічними процесами відображені у розробках вітчизняних та зарубіжних науковців серед яких: Іванов В.І., Новицький О.О., Михайлова І.В., Гудкова І.Б., Ковальчук В.В., Вашуленко В.В., Шевченко О.М., Дмитренко В.С., Семенова О.М., Гребнев В.В., Кондратьєв В.І., Галагуза О.Ю., Волкова Ю.В. автори внесли важливий вклад у дослідження та аналіз стратегічного планування управління еколого-економічними процесами безпосередньо в транспортному секторі.

Метою роботи є аналіз методів та підходів до управління еколого-економічною діяльністю на транспортних підприємствах для досягнення сталого розвитку.

Результати дослідження. Стратегічне планування управління еколого-економічними процесами – це систематичний та цілеспрямований процес розробки та впровадження стратегій та дій, спрямованих на забезпечення гармонії між економічним розвитком та збереженням навколишнього середовища. Основною метою є досягнення сталого розвитку, який враховує потреби сучасного покоління, не погіршуючи можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби [1].

Стратегічне управління еколого-економічними процесами на транспортному підприємстві включає в себе кілька ключових етапів, що сприяють забезпеченню ефективності, сталості розвитку та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище [2]. Детальний опис кожного етапу зображено на рисунку 1:

1. Аналіз поточного стану та визначення пріоритетів:

Проведення аналізу ситуації в компанії, включаючи виявлення екологічних проблем та економічних аспектів.

Визначення основних пріоритетів, які потребують негайного втручання.

2. Визначення мети та цілей:

Встановлення конкретної мети, яку слід досягти у контексті еколого-економічної сталості.

Визначення конкретних цілей, що сприяють досягненню цієї мети.

3. Розробка стратегій та планів дій:

Розробка стратегій, які враховують збалансоване співвідношення між економічними та екологічними цілями.

Визначення конкретних заходів та планів дій для реалізації стратегій.

4. Впровадження та виконання:

Початок впровадження стратегій та реалізація запланованих заходів.

Забезпечення виконання планів та внесення необхідних коректив у випадку потреби.

5. Моніторинг та оцінка результатів:

Постійний моніторинг реалізації стратегій та досягнення поставлених цілей.

Оцінка результатів у контексті екологічних та економічних показників.

6. Коригування та адаптація:

Виявлення недоліків та непередбачених обставин, які можуть вплинути на досягнення цілей.

Внесення коректив у стратегії та плани для максимізації ефективності та досягнення поставлених завдань.

7. Залучення зацікавлених сторін:

Важливо включити всіх зацікавлених сторін (громадські організації, урядові органи, бізнес тощо) у процес стратегічного управління.

8. Послідовна практика та вдосконалення:

Удосконалення стратегій та практик на основі набутого досвіду та змін у зовнішньому середовищі.

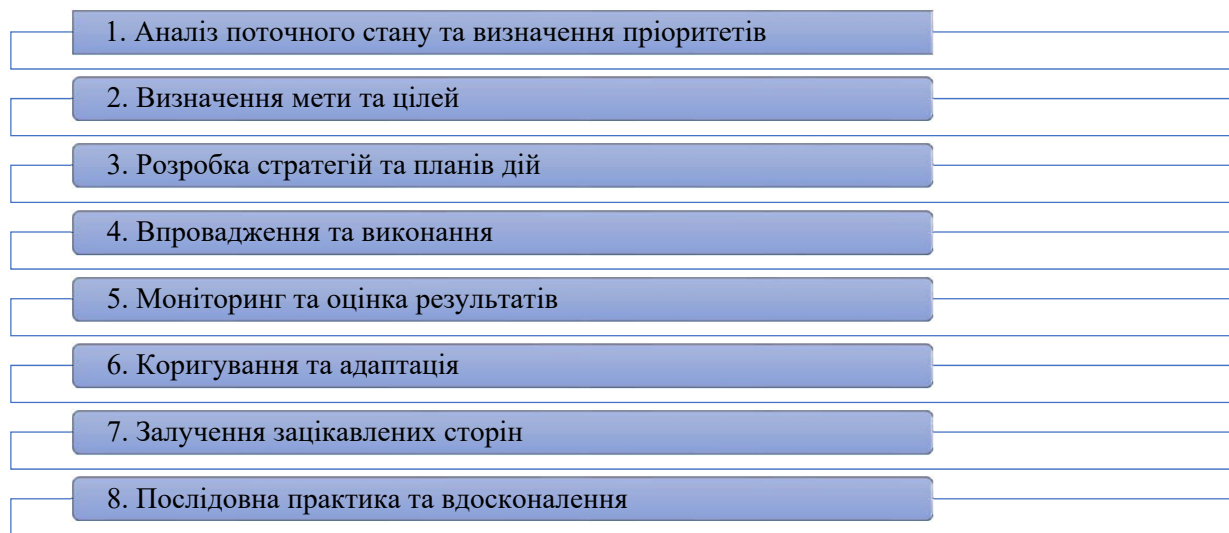


Рисунок 1 – Етапи стратегічного управління еколого-економічними процесами

Figure 1 – Stages of strategic management of eco-economic processes

Джерело: сформовано автором на основі досліджень.

Стратегічний ризик-менеджмент еколого-економічних процесів ґрунтується на постановці принципів управління, цілей, функцій та методів управління, а також виділення об'єкта та суб'єкта управління. Всі перелічені вище етапи конкретизуються таким чином, щоб забезпечувати стабільність та економічний ефект.

Концепція стратегічного управління еколого-економічними процесами може бути реалізована тільки в рамках системи стратегічного управління, яка забезпечує вирішення проблем, що виникають. Система стратегічного управління еколого-економічними процесами має наступні характерні риси:

— динамізм та постійне вдосконалення елементів відповідних стратегічних механізмів управління на основі аналізу їх ефективності;

— адаптивність та здатність до змін відповідно до зовнішнього та внутрішнього середовища транспортного підприємства [3].

Використання системного підходу до дослідження процесів стратегічного управління еколого-економічних процесів передбачає врахування всіх реальних умов зовнішнього та внутрішнього середовища його функціонування, а відповідні механізми стратегічної дії мають чітко визначати складові елементи, принципи їх дії та взаємодії. При цьому механізм забезпечення еколого-економічних процесів може бути різною мірою структурований та формалізований. Ефективна структура системи стратегічного управління еколого-економічних процесів включає кілька блоків, результативна взаємодія яких дозволяє забезпечувати достатній рівень соціально-економічного розвитку [4].

Система стратегічного управління еколого-економічних процесів виконує низку важливих функцій, серед яких можна виділити захисну, регулятивну, превентивну (попереджувальну), інноваційну та соціальну.

Виконання захисної функції передбачає запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам екологічній безпеці та передбачає наявність достатнього ресурсного потенціалу.

Для реалізації захисної функції потрібно виконання наступних умов:

а) наявність та ефективне використання управлінського та економічного потенціалу транспортного підприємства;

б) раціональне використання та оптимізація наявних ресурсів;

в) розвиток людського потенціалу та залучення інвестиційних ресурсів;

г) захист транспортного підприємства від негативного впливу, нейтралізація загроз та ризиків.

Регулятивна функція системи стратегічного управління еколого-економічними процесами передбачає моніторинг та регулювання стану навколишнього середовища.

Прогнозуюча функція направлена на передбачення виникнення загрозливих ситуацій та мінімізацію потенційного ризику. Реалізація цієї функції заснована на розробці та впровадженні заходів економічного, технологічного, організаційного характеру, оскільки для якісного прогнозування ризиків та загроз та визначення ефективних заходів необхідна якісна, достатня, достовірна та своєчасна інформація.

Інноваційна функція стратегічного управління еколого-економічними процесами заснована на розробці та подальшій реалізації інноваційних проєктів, спрямованих на впровадження природоохоронних заходів.

Стратегічне управління еколого-економічними процесами на основі системного підходу передбачає акцентування на наступних характеристиках [5] (рис.2):

- цілісність – властивості системи стратегічного управління проявляються за умови управління взаємодією його складових: ресурсів, що задіяні до забезпечення еколого-економічного процесу;
- складність – елементи, що входять до складу системи стратегічного управління, мають різні характеристики та параметри вимірювання, що має бути враховано в процесі реалізації державної політики у транспортній сфері;
- синергетичність – взаємодія складових системи стратегічного управління еколого-економічними процесами збільшує реальну ефективність заходів;
- функціональність – передбачає комплексну взаємодію всіх елементів системи стратегічного управління в межах своїх функціональних властивостей;
- гетерогенність – неоднорідність складу системи стратегічного управління та поставлених завдань передбачає неможливість заміни одного елемента іншим;
- емерджентність – у процесі формування системи стратегічного управління можлива поява нових характеристик, які не були раніше властиві структурним елементам



Рисунок 2 – Ключові характеристики стратегічного управління еколого-економічними процесами в контексті системного підходу

Figure 2 – Key characteristics of strategic management ecological and economic processes in the context of a systemic approach

Джерело: сформовано автором на основі досліджень.

Застосування стратегічного підходу до забезпечення еколого-економічних процесів дозволяє поетапно розробляти грамотні управлінські рішення у сфері сталого розвитку.

Отже, спираючись, у першу чергу, на системний підхід, представимо процес стратегічного планування еколого-економічного розвитку транспортного підприємства у вигляді трьох взаємопов'язаних етапів:

1. Підготовчий етап – діагностичний аналіз еколого-економічного процесу – як основа інформаційного забезпечення підготовки та прийняття управлінських рішень, передбачає стратегічний аналіз та прогнозування внутрішнього та зовнішнього середовища транспортного підприємства.

2. Основний етап – стратегічне планування – формування бачення майбутнього розвитку транспортного підприємства в розрізі місії, стратегічних пріоритетів, а також опрацювання сценаріїв розвитку, розробки стратегічних цілей та завдань у межах пріоритетних напрямків.

3. Заключний етап – реалізація, оцінка та контроль. Опрацювання механізмів реалізації запланованих заходів, моніторингу та оцінки ефективності реалізації розвитку транспортного підприємства, контроль та регулювання ефективності виконання [6].

Кожен з окреслених етапів стратегічного планування еколого-економічних процесів транспортного підприємства переслідує виконання певних функцій та має кінцевий результат з огляду на специфіку процесно-функціонального підходу до стратегічного планування.

Таким чином, стратегічне планування еколого-економічного процесу слід розглядати як впорядковану сукупність взаємопов'язаних управлінських процесів, реалізація яких через функції стратегічного планування втілюється у конкретних результатах.

Етапи стратегічного планування еколого-економічних процесів, зображено на рисунку 3

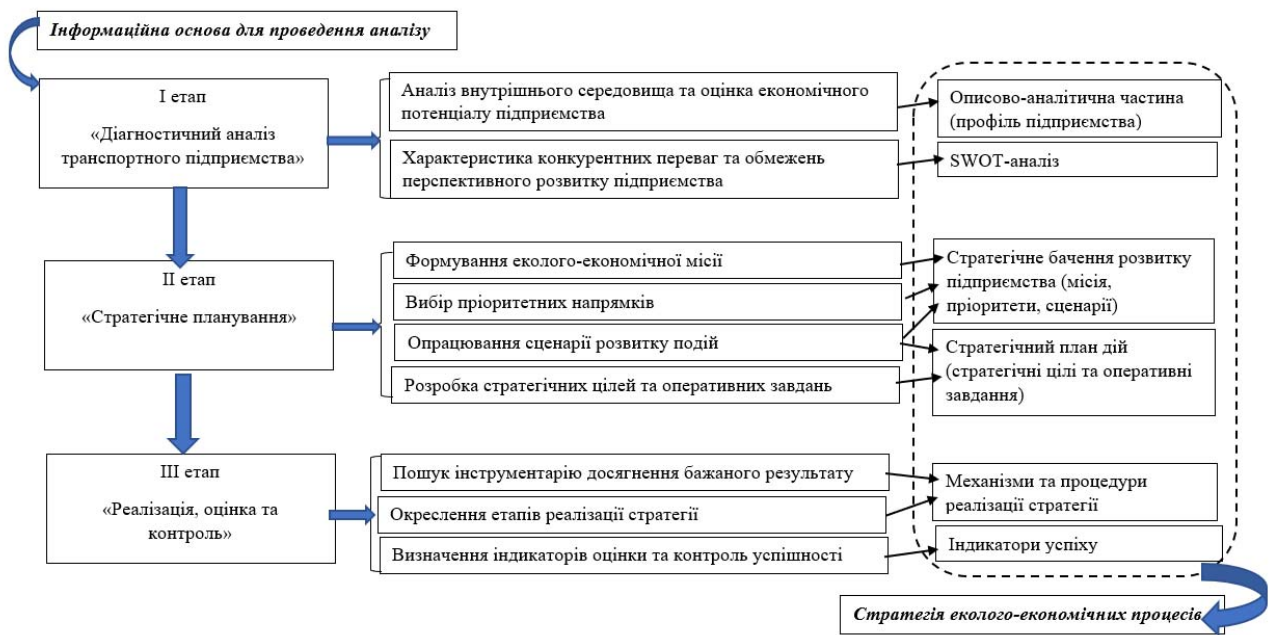


Рисунок 3 – Модель стратегічного планування еколого-економічних процесів

Figure 3 – Model of strategic planning ecological and economic processes

Джерело: сформовано автором на основі досліджень

Слід також відмітити, що стратегічне планування слід розглядати як неперервний процес, для посилення реалізації якого варто використовувати всесвітньо прийняту практику проектного менеджменту, побудовану на циклі Демінга (класична модель «Plan – Do – Check – Act»); в контексті стратегічного планування еколого-економічними процесами це означає послідовний рух таким кроками: планування стратегічних заходів – реалізація задуманого – перевірка виконання стратегій – внесення коригувань в стратегічний план дій. Використання такого підходу дозволяє набагато якісніше виконувати заплановані заходи на шляху досягнення поставлених цілей, оскільки дає можливість оперативно реагувати на зміни (навіть найсуттєвіші) в зовнішньому середовищі. В разі його застосування на практиці, не виникатиме потреба в розробці зовсім нових стратегій, достатньо своєчасно вносити певні корегування в потрібному напрямку.

Висновки. Здійснення стратегічного планування управління еколого-економічними процесами є надзвичайно важливим етапом для досягнення сталого розвитку транспортного

підприємства. Воно дозволяє поєднати економічні та екологічні аспекти діяльності підприємства, мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище та забезпечити ефективну функціональність компанії.

Під час стратегічного планування необхідно ретельно аналізувати поточний стан підприємства, визначити пріоритети та встановити конкретні мети та цілі щодо управління еколого-економічними процесами. Важливим кроком є розробка планів дій та стратегій, які спрямовані на досягнення зазначених цілей.

Постійний моніторинг та аналіз результатів виконання стратегій дозволяє оперативно вносити корективи та покращувати практики управління. Залучення всіх зацікавлених сторін, включаючи громадські організації та органи влади, також грає важливу роль у забезпеченні успішності стратегічного управління.

У результаті правильного проведеного стратегічного планування управління еколого-економічними процесами, транспортне підприємство може досягти балансу між екологічною відповідальністю та ефективністю у сфері економіки, що сприяє сталому розвитку та позитивному впливу на навколишнє середовище.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Стратегічний менеджмент. [текст] навч. посіб. / За заг. ред. Бутка М. П. [М.П.Бутко, М.Ю.Дітковська, С.М.Задорожна та ін.] – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 376 с. ISBN 978-617-673-473-4

2. Волошенко О.О. Еколого-орієнтований розвиток підприємств у контексті сталого розвитку// Волошенко О.О. //Sustainable development – [Електронний ресурс] режим доступу : <https://er.knutd.edu.ua>

3. Bakulich Olena, Holodenko Viktoriia, & Zaiats Olga. (2021). ENVIRONMENTAL-ORIENTED MODEL OF INTEGRATED MANAGEMENT. International Journal of Innovative Technologies in Economy, (1(33)). https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30032021/7471

4. Самойленко Н. М. Організація та управління в природоохоронній діяльності : навч. посіб. для студентів спец. 101 "Екологія" / Наталія Миколаївна Самойленко, Діана Валеріївна Райко, Валентина Іллівна Аверченко ; Нац. техн. ун-т "Харківський політехнічний інститут". – Харків : Лідер, 2018. – 172 с.

5. Бакуліч О.О., Голоденко В.О. Сутнісна характеристика механізмів еколого-економічного управління / Вісник Національного транспортного університету. Серія «Економічні науки». Науковий журнал. Випуск 4 (54), 2022 DOI: 10.33744/2308-6645-2022-4-54-003-008

6. Волошкіна О. С. Організація і управління в природоохоронній діяльності : конспект лекцій для студентів спец. 101 "Екологія" та 183 "Технології захисту навколишнього середовища" / Олена Семенівна Волошкіна, Володимир Володимирович Трофімович ; Київ. нац. ун-т будівництва та архітектури. – Київ : КНУБА, 2018. – 79 с.

REFERENCES

1. Stratehichnyy menedzhment. [tekst] navch. posib. / Za zah. red. Butka M. P. [M.P.Butko, M.YU.Ditkovs'ka, S.M.Zadorozhna ta in.] – K. : «Tsentр uchbovoyi literatury», 2016. – 376 p. ISBN 978-617-673-473-4

2. Voloshenko O.O. Ekoloho-oriyentovanyy rozvytok pidpryyemstv u konteksti staloho rozvytku// Voloshenko O.O. //Sustainable development – [Elektronnyy resurs] rezhym dostupu : <https://er.knutd.edu.ua>

3. Bakulich Olena, Holodenko Viktoriia, & Zaiats Olga. (2021). ENVIRONMENTAL-ORIENTED MODEL OF INTEGRATED MANAGEMENT. International Journal of Innovative Technologies in Economy, (1(33)). https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30032021/7471

4. Samoylenko N. M. Orhanizatsiya ta upravlinnya v pryrodookhoronniy diyal'nosti : navch. posib. dlya studentiv spets. 101 "Ekolohiya" / Nataliya Mykolayivna Samoylenko, Diana Valeriyivna Rayko, Valentyna Illivna Averchenko ; Nats. tekhn. un-t "Kharkivsk'kyu politekhnichnyy instytut". – Kharkiv : Lider, 2018. – 172 p.

5. Bakulich O.O., Holodenko V.O. Sutnisna kharakterystyka mekhanizmiv ekoloho-ekonomichnoho upravlinnya /Visnyk Natsional'noho transportnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky». Naukovyy zhurnal. Vypusk 4 (54), 2022 DOI: 10.33744/2308-6645-2022-4-54-003-008

6. Voloshkina O. S. Orhanizatsiya i upravlinnya v pryrodookhoronnyy diyal'nosti : konspekt lektsiy dlya studentiv spets. 101 "Ekolohiya" ta 183 "Tekhnolohiyi zakhystu navkolysn'oho seredovyscha" / Olena Semenivna Voloshkina, Volodymyr Volodymyrovych Trofimovych ; Kyiv. nats. un-t budivnytstva ta arkhitektury. – Kyiv : KNUBA, 2018. – 79 p.

РЕФЕРАТ

Бакуліч О.О. Стратегічне планування управління еколого-економічними процесами в транспортному підприємстві / О.О. Бакуліч, В.О. Голоденко // Вісник Національного транспортного університету. Серія «Технічні науки». Науковий, науково-виробничий журнал. – К.: НТУ, 2023. – Вип. 3 (57).

Стаття присвячена дослідженню та аналізу стратегічного планування в контексті управління еколого-економічними процесами в транспортних компаніях. Запропонована модель стратегічного планування еколого-економічними процесами. Визначена специфіка стратегічного управління еколого-економічними процесами на основі системного підходу. З'ясовано, що етапи стратегічного планування еколого-економічних процесів транспортного підприємства переслідують виконання певних функцій та мають кінцевий результат з огляду на специфіку процесно-функціонального підходу до стратегічного планування. Розглянуто функції системи стратегічного управління еколого-економічних процесів. Визначено, що застосування системного підходу до дослідження стратегічного управління еколого-економічних процесів передбачає врахування всіх реальних умов зовнішнього та внутрішнього середовища його функціонування, а відповідні механізми стратегічної дії мають чітко визначати складові елементи, принципи їх дії та взаємодії.

Об'єкт дослідження – еколого-економічні процеси в транспортному підприємстві.

Метою роботи є аналіз методів та підходів до управління еколого-економічною діяльністю на транспортних підприємствах з метою досягнення сталого розвитку.

Методи дослідження – використано широкий спектр теоретичних та емпіричних методів наукового пізнання: теоретичне узагальнення – при з'ясуванні змісту визначення «стратегічне планування»; синтез – у розробці моделі стратегічного планування еколого-економічних процесів.

Проаналізовано, що транспортне підприємство у результаті правильного проведеного стратегічного планування управління еколого-економічними процесами, може досягти балансу між екологічною відповідальністю та ефективністю у сфері економіки, що сприяє сталому розвитку та позитивному впливу на навколишнє середовище.

Практичне значення стратегічного планування управління еколого-економічними процесами в транспортному підприємстві дозволяє раціонально використовувати ресурси, зокрема паливо, енергію, воду тощо, що веде до зменшення витрат і підвищення ефективності діяльності. Також мінімізує негативний вплив на навколишнє середовище шляхом впровадження екологічно чистих технологій та практик, підприємства можуть зменшити викиди шкідливих речовин та вплив на екосистему. Підприємства, які активно впроваджують стратегічне планування управління еколого-економічними процесами, можуть мати конкурентну перевагу на ринку завдяки покращенню свого екологічного статусу та репутації.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ, УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ, ТРАНСПОРТНІ ПІДПРИЄМСТВА, СТІЙКІСНИЙ РОЗВИТОК.

ABSTRACT

Bakulich O.O., Holodenko V.O. Strategic planning for managing eco-economic processes in a transportation company. Visnyk National Transport University. Series «Technical sciences». Scientific, scientific and industrial journal. – K.: NTU, 2023. – Issue 3 (57).

This article is dedicated to the investigation and analysis of strategic planning in the context of managing environmental and economic processes within transport companies. A proposed model for strategic planning of environmental and economic processes is presented. The specificity of strategic management of environmental and economic processes is determined based on a systemic approach. It is elucidated that the stages of strategic planning for environmental and economic processes in a transport enterprise pursue the fulfillment of specific functions and yield a final outcome, taking into account the specifics of the process-functional approach to strategic planning. The functions of the strategic management system for environmental and economic processes are examined. It is determined that the application of a systemic approach to the study of strategic management of environmental and economic processes entails considering all real conditions of its external and internal environment of operation, and the corresponding

mechanisms of strategic action must clearly define the components, principles of their operation, and interactions.

Object of the study: environmental and economic processes in a transport enterprise..

Purpose of the study: analyze methods and approaches to managing environmental and economic activities in transport enterprises with the goal of achieving sustainable development.

Method of the study: theoretical generalization – in clarifying the content of the definition of « strategic planning»; synthesis – in the development of model for strategic planning of environmental and economic processes.

It is analyzed that through correct implementation of strategic planning in the management of environmental and economic processes, a transport enterprise can achieve a balance between environmental responsibility and economic efficiency, contributing to sustainable development and positive impacts on the environment.

The practical significance of strategic planning in the management of environmental and economic processes in a transport enterprise allows for the rational utilization of resources, including fuel, energy, water, etc., leading to cost reduction and increased operational efficiency. Furthermore, it minimizes the negative impact on the environment through the adoption of environmentally-friendly technologies and practices, enabling companies to reduce emissions of harmful substances and their impact on the ecosystem. Enterprises actively implementing strategic planning in the management of environmental and economic processes can gain a competitive advantage in the market by enhancing their environmental status and reputation.

KEY WORDS: STRATEGIC PLANNING, MANAGEMENT OF ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC PROCESSES, TRANSPORT COMPANIES, SUSTAINABLE DEVELOPMENT.

АВТОРИ:

Бакуліч О.О., кандидат технічних наук, Національний транспортний університет, декан факультету менеджменту, логістики та туризму, e-mail: bakulich.elena@gmail.com, тел. +380937451421, Україна, 01010, м. Київ, вул. Омельновича-Павленко 1.

Голоденко В.О., Національний транспортний університет, e-mail: f-v-o@ukr.net, тел. +380636386773, Україна, 01010, м. Київ, вул. Омельновича-Павленко 1.

AUTHOR:

Bakulich O.O. Ph.D., (engineering), National Transport University, Dean of the Faculty of Management, logistics and tourism, e-mail: bakulich.elena@gmail.com, tel. +380937451421, Ukraine, 01010 Kyiv, Omelyanovicha-Pavlenko str. 1.

Holodenko V.O., National Transport University, e-mail: f-v-o@ukr.net, tel. +380636386773, Ukraine, 01010 Kyiv, Omelyanovicha-Pavlenko str. 1.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Заяц О.В., к.е.н., доцент, Національний транспортний університет, Київ, Україна.

Голубкова І.А., д.е.н., професор, завідувача кафедрою Економічної теорії та підприємництва на морському транспорті Навчально-наукового інституту морського права та менеджменту Національного університету “Одеська морська академія”.

REVIEWER:

Zaiats O.V., Ph.D, National Transport University, Kyiv, Ukraine.

Golubkova I.A., Ph.D, Doctor of Economic Sciences, Head of Department of Economic Theory and Entrepreneurship in Maritime Transport, Maritime Law and Management Faculty and National University “Odesa Maritime Academy”.